

Коли починається переліт?

Осінній переліт багатьох птахів починається не з приходом осені, а ще у розпалі літа. Однак у липні й серпні помітне лише зменшення пташиного населення, але не його рух. Більшість наших птахів під кінець літа здійснює невеликі міграції поблизу місць свого гніздування. З часом ті, котрі покидають нас на зиму, починають переміщуватись у напрямку зимівель. Майже всі ранні мандрівники летять уночі та у зграї не збираються. Коли ж запас світлого часу, нагромадженого після березневого рівнодення, підходить до кінця, то вже засвітла, поодинці й зграйками прямують перелітні птахи у той бік, звідки прилетіли навесні.

Де зимують наші птахи?

Птахи, що гніздяться в Україні, зимують переважно в Середземномор'ї, Африці, Південній і Південно-Західній Азії. Однак мало хто знає, що частина наших пернатих (наприклад, мартини) відлітають до Англії, де, з огляду на клімат, зима значно лагідніша, ніж у нас. За допомогою кільцювання вияв-

лено, що наші крижні на зимівлю летять до Португалії, а болотяні курочки – до Італії.

Багато птахів мусять долати величезні відстані на шляху до південніших районів зимівлі. Це характерно, насамперед, для арктичних видів. Сивка бурокрила з Аляски гніздиться на Алеутських островах і зимує на Гаваях. Відстань її перельоту в напрямку (і не через північноамериканський континент) від гніздових районів до місць зимівель на півдні Тихого океану становить близько 3 300 км. Та й навіть один з найменших перелітних птахів, що важить приблизно 4 г – звичайний колібрі – долає під час перельоту до своїх південноамериканських зимовищ велику затоку Гольф біля Мексики.

Найвіддаленіші міграційні відстані відомі для деяких пелагічних видів, наприклад, полярного крячка. Цей птах гніздиться на узбережжі Арктики, а зимує південніше до субантарктичних островів. Тонкодзьобий буревісник "облітає" під час щорічних міграцій Тихий океан.

Чому зграями?

У зграї птахи гуртуються вже в серпні. Перебування в зграях має для них велике значення. Це пора, коли вони линяють, поступово міняючи оперення, і на місці старих пір'їн відростають нові. В цей час птах менш вправний у леті, тому є легкою здобиччю для різних хижаків. Зграєю легше зауважити ворога, а в разі потреби можна від нього разом боронитися. Для молодих птахів важливо, що у зграї можна вчитися шукати корм, берегтися від небезпеки.

Осінь – це також пора інтенсивного жирування. Під шкірою живота і грудей птахи набирають велику кількість жирової тканини, котра буде становити

Сивка бурокрила

для них запас енергії у виснажливій дорозі на зимівлю. Деякі птахи втрачають під час міграції половину своєї ваги – такою важкою для них є дорога.

Дуже мало птахів зимують там, де гніздяться. Наприклад, відомі нам граки також є перелітними птахами. Ті, які гніздяться в Україні, зимують у Західній Європі, а до нас прилітають птахи з північніших регіонів Європи.

Подорож пернатих до місць зимівлі і назад є досить небезпечною. Велика їх кількість гине на шляхах перельотів. Відомі випадки, коли шторм викидав на короткий відтинок берега сотні тисяч мертвих птахів. Деякі розбиваються від удару об рефлектори маяків, приваблені їх світлом; інші – від зіткнення з високими будинками, дротами ліній електропередач, вітряками, літаками; мисливські птахи гинуть від куль мисливців.

А як же вночі?

Перельоти більшості видів птахів відбуваються вночі. Так мандрують гуси, кулики і багато горобиних. Причиною нічних міграцій є те, що птахи переміщуються в чужому їм середовищі, а вночі вони менше наражаються на небезпеку (зокрема, хижаків). Є також інші причини. Доведено, що при-

наймні частина нічних мігрантів використовує для точнішої орієнтації розташування нічних світил.

На підставі розміщення зірок крилаті мандрівники не лише знаходять потрібний напрям польоту, а й можуть робити поправки, якщо випадково (або через втручання дослідників) перебувають у невідомій для них частині світу. Птахи, що летять удень (принаймні деякі види), орієнтуються за Сонцем.

Орієнтування птахів завжди було для людини загадкою. Пташина навігація за Сонцем і зірками є вже достовірно відомою, однак існує низка інших гіпотез, які й далі є предметом досліджень. Деякі дослідники припускають, що основним орієнтаційним фактором у напрямі польоту є сила Коріоліса (зумовлена обертальним рухом Землі). Що відбувається насправді, ще не знаємо.

Сьогодні, незважаючи на велику працю науковців і з'ясування причин багатьох явищ, пов'язаних із пташиними мандрівками, птахи ще не відкрили всіх своїх таємниць. Природа приховує ще досить загадок.

Кулик